

Az 1998-as nyugdíjreform értékelése

Mint láttuk, a privatizáció a '90-es években ígéretes lehetőségként vetődött fel a nyugdíjrendszerek esetében is. A nyugdíjrendszerek válságára a megoldást – a Világbank ajánlásai nyomán – sokan egy kötelező, magánpénztárak által működtetett pillér bevezetésében látták, melynek több előnye is lehet. Pártfogói szerint fellendíti a tőkepiacot, így elősegíti a gazdasági növekedést, átláthatóvá teszi a rendszert, és megteremti a megfelelő ösztönzőket. A privatizáció a közgazdasági tankönyvekben általában úgy szerepel, mint ami növeli a hatékonyságot és csökkenti a költségeket.

Mintthogy az új tőkefedezeti elven nyugvó magánnyugdíjrendszer létrehozásával a korábban a felosztó-kirovó rendszerbe érkező befizetések egy része az új rendszerbe folyt be, az átmenet legfontosabb pénzügyi problémája az volt, hogy hogyan pótolják a felosztó-kirovó rendszerből kivont pénzmennyiséget. A probléma súlyát jól mutatja, hogy a kormány 1999-ben kénytelen volt elállni a korábban meghatározott nyugdíjpénztári befizetések újabb egy százalékos növelésétől, ami tovább fokozta volna a társadalombiztosítás hiányát. A magánpénztárakba fizetett járulékokat ugyanis a költségvetésnek folyamatosan pótolnia kellett, hogy fenn tudja tartani a jelenlegi nyugdíjasok ellátását. Ez a 2005-ös költségvetésben 211 milliárd, a 2007-esben 297 milliárd, 2010-ben pedig már 360 milliárd forint hiányt okozott a költségvetésben a magánnyugdíj-pénztárakba befolyt pénz, ami miatt a költségvetésnek kellett kipótolni a nyugdíjkasszát.

A nyugdíjreform az első, társadalombiztosítási pillérben nem hajtott végre paradigmaticus reformot, ahol pedig megtette, ott tőkésítve, ezzel feleslegesen növelve az ország makrogazdasági sebezhetőségét, hiány- és államadósság-céljának teljesítését, drágítva az államháztartás finanszírozását.

A magánnyugdíj pénztárakkal szemben támasztott várakozások a következő érvek mentén sorakoztak fel:

- (a) Fontos cél a járulékelkerülés megszüntetése, a be- és a kifizetések közötti kapcsolat megteremtése, így a majdani járandóság követhetővé és kalkulálhatóvá tétele.
- (b) Az állam kötelezettsége az időskori biztonságban csökken, a piac szerepe erősödik. A privatizáció növeli a hatékonyságot és csökkenti a költségeket, azáltal, hogy versenyt teremt. (c) A tőkésített magánnyugdíjalapra való áttérés növeli a hosszú távú megtakarításokat és így a részvényekbe történő befektetések révén a beruházásokat, ami jelentősen hozzájárul a gazdasági növekedéshez. A magánpénztárak által működtetett pillér fellendíti a tőkepiacot, így elősegíti a gazdasági növekedést.
- (d) S végül a magánosítás nem az általános társadalom gondviselését ígérte, hanem azt, hogy az egyén egyedül is képes önmagadról gondoskodni. Az elmúlt évtizedek nyugdíj-vitáiban sokszor elhangzott az az érv, mely szerint milyen rosszul jár a felosztó-kirovó (PAYG) rendszer utolsó generációja, mely utolsó utáni generáció híján, éhkoppon marad, hisz nincs, aki eltartsa.

A magánnyugdíj pénztárakkal szemben támasztott várakozások teljesülése:

- (a) A nyugdíjfinanszírozás fenntarthatóságával kapcsolatos vizsgálatok hangsúlyozzák, hogy nem csak a demográfiai függőség, vagyis az idősek aránya a munkaképes-korúakhoz a perdöntő, hanem a járulékfizetők aránya a nyugdíjasokhoz, az ún. rendszerfüggőségi ráta a meghatározó. Ám amint a közép-európai tapasztalatok mutatják, a nyugdíjrendszer magánosítása önmagában nem javítja ez utóbbi rátát, a kötelező magánpillér bevezetése nem növelte a foglalkoztatottságot. Hiába válik általánossá a magánpénztári rendszer, a saját megtakarítási számlákon való gyűjtés, ha a munkaképes korúak egy része azért nem csatlakozhat, mert tartósan nincs munkája. Másrészt az emberek mindennapi megélhetési gondjaik miatt nem foglalkoznak a nyugdíjukkal, sokszor örülnek, ha minimálbérre bejelentve, vagy feketén munkalehetőséghez jutnak. Így a nyugdíjrendszer legsúlyosabb gondja továbbra is az alacsony foglalkoztatottság: kevesen dolgoznak, és még kevesebben fizetnek járulékot.

A járulék béhez viszonyított százalékában viszont az élbolyban vagyunk. Egyre több szó esik arról, hogy a 2010 utáni években a nyugdíjazás küszöbére ér egy olyan generáció, ahol 500 ezer ember semmiféle nyugdíjra nem szerzett jogosultságot. Ezeket az embereket nevezhetjük a rendszerváltás igazi veszteseinek – a szocializmus, azaz a kötelező foglalkoztatottság bukásáig nem sikerült a nyugdíjra feljogosító 20 éves munkaviszonyt megszerezniük, a '90-es évektől pedig jobb esetben a szürkegazdaságot gyarapították, rosszabb esetben már az elmúlt 20 évet is a teljes nélkülözés jegyében töltötték. Ha ehhez az 500 ezerhez hozzáadjuk a minimálbéren bejelentettek számát, a jelen felállás szerint nem kell egy évtized hozzá, és majdnem egymillió magyar nyugdíjas fog – mai értéken számolva – havi 30 ezer forintnál kisebb összegből gazdálkodni. Nemzetközi tapasztalatok is arra figyelmeztetnek, hogy a szigorítások egyre több embert terelnek be a rászorultsági rendszerbe, s ez ellentétes az egyéni érdekesség elvével.

(b) A nyugdíjreform melletti érvként gyakran elhangzottak a várható hozamokkal kapcsolatos túlzott elvárások. Hosszabb távon a hozamok alakulása attól függ, hogy a nyugdíjcélú megtakarítások beruházásokká válva miként bővítik a tőkeállományt és emelik a növekedés ütemét. Ha azonban az aktív aránya csökken a társadalomban, akkor a tőkefelhalmozási igény sem nőhet minden korlát nélkül, ezért megtakarítási többlet lesz. Kérdéses tehát a tőkepiacnak és általában a piacnak az az egyenes vonalú fejlődése is, amit annak idején a nyugdíjrendszerek reformjának tervezésekor feltételeztek. A magánnyugdíjpénztárak hozamait tekintve mindenesetre bebizonyosodott: önmagában az, hogy valamit piaci alapra helyeznek, még nem jelent feltétlen garanciát arra, hogy hatékonyabban működik, mint az állami. A nyugdíjpénztárak piacán erőteljes koncentráció ment végbe. 2010-re a hat legnagyobb pénztár az összes tag több mint nyolcvan százalékának megtakarításait kezelte, ami oligopolisztikus struktúrára mutat. Mivel a pénztári szolgáltatások piacán nem volt verseny a vagyionkezelési költségek nem csökkentek a vagyion gyarapodásával arányosan. A pénzügyi intézményi háttérű, és a piacot uraló pénztárak a saját pénzügyi csoportba tartozó vagyionkezelőt bízták meg a portfólió kezelésével. A házon belüli vagyionkezelő pedig a piaci áraknál magasabb díjakkal dolgozott, és sokszor többéves infláció alatti hozam ellenére is megtarthatta megbízatását.

Mivel a magánnyugdíj-pénztári rendszer nem eredményezett versenyt, s így nem működött hatékonyan, épp az államnak kellett közbeavatkoznia: 2007. január elsejétől korlátozták a pénztárak által elszámolható működési és a hozamra terhelhető költségeket is, ez 2008-ban már csak 0,9, 2009-ben 0,8 százalék lehetett.

(c) A kötelező magánnyugdíjpénztárak bevezetésénél fontos szerepet játszott a megtakarítási hajlandóság növelése. A várakozások szerint a magánpénztárak által működtetett pillér fellendíti a tőkepiacot, így elősegíti a gazdasági növekedést. Hamar kiderült viszont, hogy a felhalmozás ténye nem vezethet rögtön arra a következtetésre, hogy akkor nő a megtakarítás vagy a tőkefelhalmozás a gazdaság egészében. Ha ezt ugyanis arra használják, hogy az állami költségvetés hiányát finanszírozzák, akkor nincs kapcsolatban a tőkefelhalmozással. Ez érvényes az oly gyakran dicsért, s például állított 'chilei modellre' is. Magyarországon is az lett a fő probléma, hogy míg a járulékoknak egy része rögtön átirányult a felosztó-kirovó alrendszerből a nyugdíjpénztárakba, a nyugdíjasoknak még a régi rendszerből kellett kifizetni a juttatásokat, így a folyamat növekvő pénzügyi hiányt generált az állami alrendszerben. Mivel ezt a nyugdíjpénztárak által vásárolt államkötvényekből fedezték, ez meglehetősen költséges kitérőt jelentett, hiszen a pénzügyi közvetítők útközben leszedték a maguk részét, a kamatokat pedig az adófizetőkre hárultak.

Az államkötvények magas aránya a befektetésekben alapjaiban kérdőjelezte meg a magánpénztárak értelmét. Azokat ugyanis azért hozták létre, hogy a dolgozók az állam számára történő nyugdíjjárulék-befizetés helyett valamilyen hatékonyabb formában fialtassák pénzüket.

(d) A demográfiai válságra a magánnyugdíjrendszer ugyanúgy nem tud választ adni, mint az állami. Ennek oka, hogy a népesség belső egyensúlyának a megbillenése nyomán egy idő után a kereslet-kínálat mechanizmusai ott is lenyomják a nyugdíjkövetelések árfolyamát. Vagyis, ha nem sikerül helyreállítani a

népesedési egyensúlyt, akkor a nyugdíjkorhatár emelése, a nyugdíjjárulék növelése és a nyugdíj reálértékének csökkentése, illetve e három ‘megoldás’ valamilyen kombinációja elkerülhetetlen. Nem kétséges, hogy a tőkefedezeti rendszerben az utolsó generáció sorsa ugyanaz lenne, mint a felosztó-kirovó (PAYG) rendszerben: pénz van, de megszűnő gazdaság híján nincs mit venni érte. Hiába a felhalmozott tőke, ha nincs, aki magas hozamot – megfelelő időskori anyagi biztonságot – állítson elő belőle, vagyis rossz demográfiai folyamatok esetén a felhalmozott tőke leértékelődik. Ráadásul az a körülmény, hogy a gyermekgondozás miatti távollét alatt nem történik befizetés, tovább fokozza az anyagi ellenérdekeltséget a munkaerőpiacon nehézségekkel, kisebb jövedelemmel járó gyermekvállalással szemben.

6.5. Egyensúlybomlás a 2000-es években

Változások a társadalombiztosítási pillérben

A 2000-es évektől folyamatosak voltak a változások az első pillérben, úgy a bevételek, mint a kiadások tekintetében. A bevételi oldalon komoly kiesést jelentett a járulékok folyamatos csökkentése. Az első Orbán-kormány még 1999-ben 2 százalékpontos foglalkoztatói nyugdíjjárulék csökkentést hajtott végre (24 százalékról 22 százalékra), amit a magán-nyugdíjpénztári befizetés 6%-on történő befagyasztásával ellensúlyozott (ezt az 1998-as nyugdíjreform menetrendje szerint 2 százalék ponttal emelnie kellett volna). Majd 2001-ben és 2002-ben 22 százalékról 20, majd 18 százalékra csökkent a járulék.

Kiadási oldalon a legjelentősebb változás a Magyar Szocialista Párt által 2002-ben a választások előtt ígért 13. havi nyugdíj, amelyet a megnyert választás után be is vezetett (négy év alatt fokozatosan). Ezen felül nyugdíjasként 19 000 forintos egyszeri ‘kárpótlást’ is fizetett az őket korábban ért ‘veszteségeikért’. A kormány ezzel párhuzamosan az Orbán-kormány által 6 százalékon befagyasztott magán-nyugdíjpénztári befizetéseket is emelte, ami így 2003-ban 7, 2004-ben 8 százalékra nőtt, további jelentős forrásokat vonva ki a nyugdíjbiztosítási alapból.

A kiadásokat tovább növelte a Gyurcsány-kormány által a 2006-os választások elé időzített „Nyugdíjkorrekciós program”, mely a korábbi szabályozóváltozások által okozott ‘igazságtalanságok’ orvoslását ígerte. Közben az adócsökkentő programja keretében 17, majd 16 százalékra csökkentette a foglalkoztatói nyugdíjbiztosítási járulékot.

A gazdasági válság kitörése aztán végleg megálljt parancsolt a nyugdíjrendszert érintő, súlyos egyensúlybomlást előidéző politikának. Az IMF a 2008-as gazdasági válság kitörését követően többek között a 13. havi nyugdíj megszüntetését, a nyugdíjkorhatár 65 évre emelésének előrehozása (2012-től kezdődően) fejében adott kölcsönt Magyarországnak. A csomag részeként eltörölték a svájci nyugdíjindexálást és inflációkövető nyugdíjemelést vezettek be. A foglalkoztatói nyugdíjjárulék már 2007-ben 21 százalékra, majd 2008-tól 24 százalékra emelkedett.

Nyugdíjpénztárak teljesítménye

Portfóliószabályozás

Mivel a nyugdíjpénztárak hozamteljesítménye minden korábbi várakozást alulmúlt, félő volt, hogy a vegyes rendszer által biztosított nyugdíjak nemcsak az előzetes várakozásoktól, de a tiszta társadalombiztosítási rendszer által folyósított nyugdíjak összegétől is elmaradnak. Ezért a kormány lépésre szánta el magát: a magánpénztáraknak 2009. január 1-jétől korcsoportok szerint kockázatosabb vagy biztonságosabb befektetéseket kellett kínálniuk. A részvények arányának a klasszikus portfólióban 10 százalék alatt, a kiegyensúlyozottban 10 és 40 százalék között, a növekedésiben 40 százalék felett kell lennie. A legfeljebb tízszázalékos részvényarányt tartalmazó 'klasszikus' portfóliót azoknak ajánlhatták, akik öt éven belül mennek nyugdíjba. Akiknek a nyugdíjazásig tizenöt évnél kevesebb volt hátra, azoknak a 10–40 százalék közötti részvényarányos 'kiegyensúlyozott' csomagot, a fiatalabbaké a legdinamikusabb, ott negyven százalék feletti kellett, hogy legyen a részvények aránya.

Mivel a nyugdíjpénztárak befektetései hosszú távra szólnak, s mivel a részvények hozamai hosszú távon nagyobbak az államkötvényekénél, nem indokolt a részvénybe való befektetés alacsony aránya. A részvények nagyobb kockázatát ellensúlyozza a portfólió diverzifikálása, illetve a követelések-kötelezettségek lejáratí szerkezetének egyeztetése miatti kockázatcsökkenés.

A kötelező részvényhányad előírása mögött tehát az a régi tapasztalat állt, hogy a részvény hosszú távon – márpedig a nyugdíjcélú megtakarítás ilyen – mindig magasabb hozamot eredményez, mint a többi befektetési forma. Ezért nem érdemes biztonságos állampapírban parkoltatni a pénzt egy pályakezdőnek, akkor ugyanis jóval alacsonyabb lesz a nyugdíja, mint a részvényt tartó kortársainak. A válságot megelőző években még kedvezőbb tőkepiaci környezetben alkotott törvény előterjesztői és támogatói azt szerették volna elérni, hogy a magánnyugdíj pénztárak portfóliójában lévő részvények aránya közelítsen a fejlett országokban tapasztalhatóhoz és nőjön a pénztárak szerepe a részvényt piacon. A pénztártagoknak pedig lehetőségük legyen életpályájuknak és kockázatvállaló képességüknek megfelelő befektetési csomag kiválasztására. Az már más kérdés, hogy a váltás időzítése igencsak rosszul sikerült, hiszen épp a gazdasági válság idejére esett, ami jelentős vagyonvesztést eredményezett.

Másik oldalon a magánnyugdíjpénztárak portfólió-szabályozásának változása a magyar államadósság-finanszírozást is sokként érte. Ez ugyanis a részvénybefektetések preferálása és az állampapírok diszpreferálása irányába hajtotta az érintett intézményeket. Ezáltal az egyik legstabilabb hazai befektetői bázisát vesztette el az adósságfinanszírozás ebben az igen kritikus nemzetközi finanszírozási környezetben.

4. pillér: Nyugdíj- előtakarékossági Számla (NYESZ)

A nyugdíj-előtakarékossági számla a többpilléres nyugdíjrendszer legújabb elemeként 2006-ban került bevezetésre és annak keretein belül az állami nyugdíj, a magán-, illetve önkéntes nyugdíjpénztárak szolgáltatásainak kiegészítésére jött létre.

Szalay-Berzeviczy Attila a BÉT korábbi elnöke 2005-ben javasolta a nyugdíj-előtakarékossági számla bevezetését. A javaslat alapján 2006-tól valósult meg a nyugdíjrendszer negyedik pillérrel történő kibővítése, amely az **önkéntesség** alapul. A számlán keresztül értékpapírokba továbbá korlátozott mértékben bankbetétekbe lehet befektetni. Ilyen számlát hitelintézetek, befektetési társaságok vezethetnek, amelyek csak kétféle – számlavezetési és tranzakciós – díjat számolhatnak fel. Az egyéni nyugdíjszámla kinyilvánított célja, hogy javítsa a rendkívül elavult megtakarítási és befektetési kultúrát, hiszen ha valaki egyéni számlát nyit, az ott elhelyezett pénzt nem lehet visszavenni a nyugdíjazásig. Így a módszer növeli a megtakarítási hajlandóságot, rugalmasabb befektetési lehetőséget kínál, közben hozzájárulhat a tőkepiac fejlődéséhez. A NYESZ-re történő befizetések után adókedvezmény is érvényesíthető.

A 4. pillér működési elve hasonló az önkéntes nyugdíjpénztárakéhoz, a befektetési döntéseket azonban ez esetben az egyének maguk hozzák meg. A nyugdíjhoz való kapcsolat az jelenti, hogy a nyugdíj

korhatárig csak büntetés mellett lehet pénzt kivenni a számláról. Ez a büntetés tartalmazza az adókedvezmény visszafizetését is. A várakozások szerint a fokozódó belső kereslet a tőkepiaci eszközök iránt növelheti a likviditást és elősegíti a külföldi befektetőktől való függőség csökkenését. A stabil tőkepiac pedig tovább növelheti a tőkevonzó képességet.

Visszalépés lehetősége az állami nyugdíjrendszerbe

Az 1998-ban nyugdíjpénztárba átlépők, döntésükkel 'lemondtak' társadalombiztosítási nyugdíjuk negyedéről. 2008-ra több ezer magánpénztári tag érte el a nyugdíjkorhatárt, de számlájukon messze nem gyűlt össze annyi pénz, ami fedezetet nyújthatott volna az 'elveszített' nyugdíjrészre. Ezt a veszteséget volt hivatva orvosolni egy törvénymódosítás, melynek eredményeként 2008-tól 2009 végéig lehetővé tették, hogy az 52 évnél idősebb magán-nyugdíjpénztári tagok – összesen 123 ezer állampolgár – visszaléphessen a tisztán állami nyugdíjrendszerbe, illetve módosítsák nyugellátásukat. Előbbi lehetőséggel 71 804-en, utóbbival 1962-en éltek.

A lépés nyugdíjszakmai körökben nagy felzúdulást keltett. Sokak szerint veszélyes precedenst teremtett a nyugdíjpénztárakból való visszalépés engedélyezése, mivel az gyengébb pénztári teljesítmények esetén tömeges visszalépést eredményezhet a későbbiekben. Azzal ugyanis, ha minden kockázatot a társadalombiztosítási nyugdíjrendszerre terhelnek, akkor nemcsak végleg tönkreteszik azt, hanem az embereknek is azt sugallják, akkor cselekszenek ésszerűen, ha a lehető legkevesebb járulékot fizetik be. A lépés ellenzői azt hangsúlyozták, hogy ezzel az egyéni felelősségvállalást, az öngondoskodás szükségességének gondolatát rombolták le. E logika mentén haladva ugyanis úgy tűnik, az állammal, vagyis az adófizető polgárokkal minden rossz döntés megfizethető, kialakul az „egyéni profit, közös veszteség” mérgező kettőse. A visszalépő tagok egyéni számlájának piaci értéke 100,2 milliárd forint volt.

6.6. Változások 2010 után

A Magánnyugdíjpénztárak megszüntetése

A 2. pillér létrejöttét követően azt az összeget, ami a járulékoknak a magánpénztárakba irányítása után hiányzott a társadalombiztosítási rendszerből, hitelekkel pótolták. Így a pénztárak vagyonának növekedése az államadósság növekedésével járt együtt, ami akadályozta a hiánycél betartását és ezáltal az ország euróövezethez való csatlakozását. A probléma kapcsán felvetődött, hogy ha a magánnyugdíjpénztárakat a statisztika az államháztartás részeként tartaná nyilván, a kép kedvezőbb lenne. Ekkor a pénztárak által megvásárolt és tartott állampapír csökkentené az államadósságot, illetve a költségvetési hiányt az adott évben. Ezért az érintett országok azzal a kéréssel fordultak az Európai Bizottsághoz, hogy engedélyezze a túlzottdeficit-eljárás és a befektetők, hitelminősítők szempontjából is kulcsfontosságú definíciók módosítását, a visszhang azonban nem volt pozitív. A módosítás engedélyezése Magyarország számára volt a legelőnyösebb, mivel az érintett országok között hazánk államadóssága volt a legmagasabb, s az EU-ba lépésünktől egészen 2013-ig túlzottdeficit-eljárás alatt álltunk. A kedvezőtlen uniós válasz után szánta rá magát a kormány, hogy megszünteti a magán pénztárakat. A magánnyugdíjpénztárakba befolyt (átírányított) pénz miatt a nyugdíjkasszában keletkező hiány pótlása jelentős kiadást jelentett a költségvetés számára, ami a nyugdíjpénztárak felszámolása miatt megszűnt. Ez a költségvetés egyenlegének látványos javulásához vezetett, hiszen addig a teljes magyar költségvetés 2-2,5%-át elvitte a magánnyugdíjpénztárakba befolyó pénz pótlása. A nyugdíjkassza hiánya a kivezetett járulékok miatt egyre növekedett.

Első lépésként az Országgyűlés 2010. október 25-én megszüntette a pályakezdők kötelező magánnyugdíjpénztári tagságát, és lehetővé tette az átlépést az állami nyugdíjrendszerbe. Ezt követte a nemzetgazdasági miniszter bejelentése 2010. november 24-én, mely szerint az addig kötelező, ezután önkéntes magánnyugdíjpénztári tagoknak 2011. január végéig el kell dönteniük, visszatérnek-e az állami

nyugdíjrendszerbe, vagy továbbra is valamelyik magánnyugdíjpénztár tagjai kívánnak maradni. Ebben az esetben viszont elveszítik jogosultságukat az állami nyugdíjra. Nyilatkozniuk csak a magánnyugdíjpénztárban maradónak kellett. A járulékokat ezentúl nem a magánnyugdíjpénztár, hanem az állami nyugdíjkassza kapja, az átlépő volt magánnyugdíjpénztári tagok pedig megkapták az őket megillető reálhozamot, amennyiben egyáltalán képződött ilyen. A kormány az intézkedéssel párhuzamosan vizsgálatot indított annak a feltárására, hogy miért olyan magas, közel öt százalék a magánnyugdíjpénztárak működési költségszintje, miközben az állami nyugdíjrendszer, amely a magánnyugdíjpénztárakkal szemben nyugdíjakat is folyósít, két százalékos működési költséggel működik. A magánnyugdíjpénztáraknak emellett éves szinten 22 milliárd forint vagyionkezelési díj elszámolására is lehetőségük volt.

A váltás részeként nyugdíjadóvá, pontos nevén szociális hozzájárulási adóvá alakult a munkáltatót terhelő nyugdíjbiztosítási járulék. Aki úgy döntött, hogy marad a második pillérben, az ezzel a 24 százalékos adóval járul hozzá a jelenlegi nyugdíjasok ellátásához. Számára azonban ez a teher semmiféle időskori ellátásra vonatkozó jogosultságot nem alapoz meg. Mivel a nyugdíjjárulék jogosultságot keletkeztet, amelyet semmilyen törvénymódosítás nem vehet el az emberektől, a kormány a 24 százalékos teher átnevezésével és átalakításával vágta el a gordiuszi csomót. A változás értelmében a társadalombiztosítás pénzügyi alapjainak költségvetését egészben vagy részben megillető, olyan fizetési kötelezettség is megállapítható, amelynek megfizetése társadalombiztosítási ellátásra való jogot nem keletkeztet. Vagyis személyes szolgáltatás – mint ellentétel – nélkül is szedhet adót az állam.

Nyugdíj és munkavállalás

Megszűnt a korhatár előtti nyugdíj

2012. január 1-jétől megszűntek a korhatár előtti nyugdíjak, nem állapítható meg ilyen ellátás, a jelenleg folyósítottakat pedig nem a társadalombiztosítási kasszából, hanem a költségvetésből fizeti tovább az állam. A megszüntetés alól kivételt jelent a negyven év szolgálati idővel rendelkező nők nyugdíjkezdője, őket továbbra is megilleti az öregségi nyugdíj. Az átalakítást egy 2011. júliusi alkotmánymódosítás tette lehetővé, amely kimondta, hogy a korhatár előtti nyugdíjak csökkenthetők, szociális ellátássá alakíthatók, illetve – a kedvezményezettek munkaképessége esetén – megszüntethetők.

Így 2012. január 1-jétől megszűnt az előrehozott és a csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíj, a karkedvezményes nyugdíj, a bányásznyugdíj, a művésznegyed, a polgármesterek, országgyűlési és európai parlamenti képviselők korhatár előtti öregségi nyugdíja, a korengedményes nyugdíj, továbbá megszűnik a fegyveres szervek és a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjainak szolgálati nyugdíja is. A már megállapított ellátásokat korhatár előtti ellátásként, föld alatt végzett bányászati tevékenység esetén átmeneti bányászjáradékként, a fegyvereseknél szolgálati járandóságként folyósítják.

A korhatár előtti nyugdíjak megszüntetését azzal indokolta a kormány, hogy a korhatár előtti nyugellátások járulékfizetéssel csak részben megalapozottak, folyósításuk a hiánnyal küzdő nyugdíjbiztosítási alapot terheli, s azt a központi költségvetés csak az államadósság növelésével tudná biztosítani. Az átalakítás célja, hogy a jövőben a nyugdíjkiadások ne haladják meg a nyugdíjjárulékból származó bevételeket, nyugellátást csak a nyugdíjkorhatár betöltésével lehessen megállapítani, a nyugdíjat felváltó járandóságokat pedig nem a tb-kassza, hanem a központi költségvetés fizeti.

A 2012. évi költségvetésben megkezdődött a nyugdíjbiztosítási alap profiltisztítása, a cél, hogy a nyugdíjbiztosítási alaphoz a jövőben csak öregségi nyugdíjakat folyósítsanak, és ne kelljen más forrást is igénybe venni. Az öregségi nyugdíjkorhatárt be nem töltött ellátását az egészségbiztosítási alap, illetve az újonnan megalakult nemzeti szociálpolitikai alap biztosítja ezt követően.

Nyugdíj melletti munkavégzés korlátozása

2013-ban az egyik kiemelkedő újítás a nyugdíjrendszerben, hogy a közszféra dolgozói esetében a munkavállalás és a nyugdíj nem egyeztethető össze. 2013 elejétől kezdődően nem lehetett a közszférában olyan embert felvenni, aki 62 év feletti, júliustól kezdődően pedig el kellett bocsátani azokat, akik a munkabérük mellett nyugdíjat is felvesznek. A kormány számításai szerint ettől az intézkedéstől konzervatív becslések szerint is 20 milliárd forintos megtakarítást lehetne elérni.

A köztisztviselők és közalkalmazottak között egyetlen ágazat sem kapott mentességet, viszont a törvénybe benne maradt egy kiskapu, amellyel több minisztérium is megpróbált élni. A törvény szövege szerint, ha a munkáltató számára a foglalkoztatott munkája nélkülözhetetlen, akkor dönthetnek a továbbfoglalkoztatásról, viszont ezt csak a kormány véleményének birtokában tehetik meg. Számos minisztérium, több mint 300 nyugdíjas korú munkatársának továbbfoglalkoztatását kérte a kormánytól.

Társadalombiztosítási egyéni számlák

A parlament 2013 áprilisában fogadta el azt a jogszabályt, ami lehetővé teszi, hogy a tb-nyugdíjrendszerben a járulékfizetők egyéni számlákon követhessék befizetéseiket. A rendszer indulásakor csak a 2013. januártól beérkező járulékokat rögzítik, a tervek szerint a későbbiekben a korábbi évek befizetési is bekerülnek majd az adatbázisba. Az egyéni számlák csak virtuális összegeket mutatnak majd, mivel az állami nyugdíj alapelve, hogy a mindenkori adózóktól és járulékfizetőktől levont pénzekből finanszírozza a folyó nyugdíjkiadásokat. A változás arra lesz jó, hogy évről-évre virtuálisan követni és ellenőrizni tudjuk a munkaadóink járulékbefizetéseit.

A számlák egyelőre csak nyilvántartási feladatot fognak ellátni, de a későbbiekben alapul szolgálhatnak egy átfogóbb reformnak, nevezetesen a számla és a tényleges nyugdíjak közötti szoros kapcsolat megteremtésének. Ezzel létrejöhetne az ún. NDC modell. Ehhez az szükséges, hogy évtizedekre visszamenőleg regisztrálják az összes befizetést. Egy ilyen adatbázis felépítése azonban rengeteg idő és pénz (az 1988 előtti időszakról rendes adatok sincsenek), így ennek a kialakítása hosszú évekbe telhet. Az egyéni számla és a nyugdíj között közvetlen kapcsolat tehát egyelőre nem lesz. Persze az is előrelépés, hogy legalább egy olyan szisztéma elindul, ami a járulékfizetők folyó befizetéseit nyilvántartja.

6.7. Elképzelések a nyugdíjrendszer jövőjével kapcsolatban

Részleges privatizáció: Svéd (NDC) modell

Már az első Orbán-kormány idején is foglalkoztak a svéd modellre épülő nyugdíjrendszer bevezetésének lehetőségével. Akkor a kormányváltás miatt ez lekerült a napirendről. A II. Orbán-kormány hivatalba lépése után ismét a figyelem középpontjába került a bevezetésének a lehetősége. Az NDC modell finanszírozása felosztó-kirovó elven működik, tehát a befizetéseket a mindenkori nyugellátások kifizetésére fordítják, de egyéni számlán jóváírják a befizetőnek. A névleges számlák mögött nincs egy pénzügyi alap vagy tartalék, azok nem egy befektetett vagyontömeg befizetés- és időarányos részeit képviselik, hanem egy követelést, amely járulékokkal, azaz jövőbeli munkajövedelmek egy részével áll szemben. Az NDC további két fontos eltérése a járadék meghatározott (defined benefit, DB) rendszerekkel szemben az, hogy a jogosultságokat folyamatosan és pénzben tartja nyilván, továbbá, hogy a gazdasági és demográfiai kockázatokat teljes egészében a járadékosok (nyugdíjasok) viselik, hiszen a járulékok rögzítettek, finanszírozási nehézségek esetén sem emelhetők úgy, hogy ne növekedjenek a rendszer kötelezettségei arányosan.

A kamat mértékét a járulékok alakulása határozza meg: minél több nyugdíjjárulékot fizetnek a munkavállalók, annál több nyugdíjat tud a jövőben kifizetni az állam. A csökkenő járulékfizetés automatikusan kisebb nyugdíjakat eredményez, vagy megemeli a nyugdíjkorhatárt, azért hogy egyensúlyban maradjon a rendszer. Előnyei között gyakran említik a saját nyugdíjváromány követhetőségét, az

átláthatóságot és a politikai manipulációnak (pl. fedezet nélküli 13. havi nyugdíj) való ellenálló képességét. Viszont, ha rosszul működik a gazdaság és romlanak a demográfiai mutatók, ez sem segít. A legnehezebb az új rendszer felállításakor a jelenlegi munkavállalók nyitó egyéni számlaegyenlegének meghatározása lesz.

Bár az NDC rendszer az egyén szempontjából úgy működik, mint a magán-nyugdíjpénztári tagság. Az egyén munkajövedelme után befizetett és az állami nyugdíjpillér részére allokált munkáltatói és munkavállalói nyugdíjárulék befizetések egy egyéni számlán kerülnek nyilvántartásra, mi több, azokon még egy, a felosztó-kirovó finanszírozás fenntartóságát biztosító névleges hozam is megállapításra kerül. Nyugdíjba vonuláskor az egyéni számla egyenlegét egy biztos matematikai eljárással váltják át nyugdíjáradékká. Az NDC tehát egy elszámolás rendszer, amely szoros kapcsolatba hozza a járulékbefizetéseket a járadékokkal. Egy járadékra átváltott nyugdíj-előtakarékossági számlához képest fontos eltérés, hogy az itt megjelenő hozamok és számlaegyenlegek névlegesek. Az NDC finanszírozása felosztó-kirovó marad, a befizetéseket a mindenkori nyugellátások kifizetésére fordítják.

Az NDC híveinek fontosabb érvei a következők: (a) javítja az átláthatóságot, így az egyéni felelősség szerepét növeli, emeli a járulékfizetési hajlandóságot, hiszen a járulékfizetők folyamatosan tisztában vannak felhalmozott (virtuális) számlaegyenlegükkel és a fennálló demográfiai viszonyok mellett adott egyenlegért megvásárolható járadék nagyságával; (b) mivel az NDC mindent folyamatosan pénzben tart nyilván és közöl a járulékfizetővel, a nyugdíjjogosultságot felváltó (névleges) számlaegyenleg átértékelése politikailag költségesebbé válik, így a nyugdíjvárományok védettsége nő. A társadalombiztosítási nyugdíj nagyságát kizárólag a befizetésektől és külső (gazdasági és demográfiai) változóktól teszi függővé, így a politikai alkukat kivonja a nyugdíjrendszerből, azt egy mindenki által ismert, elfogadott és tiszteletben tartott szabályrendszerre bízta.

Az NDC kritikusai is elismerik, hogy ez egy hasznos modell. Ellenvetéseiket főként a gyakorlati megvalósíthatósággal szemben fogalmazzák meg, rámutatva, hogy az NDC a hagyományos (felosztó-kirovó, járadék meghatározott) nyugdíjrendszer és a magánpénztári rendszer összes szabályozási problémáját magában hordozza, így olyan mértékben van kitéve politikai, gazdasági és demográfiai kockázatoknak, mint az említett két rendszer együtt. Ha egy országban lehetetlen normálisan működtetni a TB-t és/vagy a magánpénztári szférát, akkor félő, hogy az NDC sem fog jól működni. Az NDC **(a)** összevethetővé teszi a virtuális számlák hozamát az alternatív, ám 'valódi' megtakarítások megtérülésével, amely megtakarítások ráadásul az életpálya során hozzáférhetőek – a járulékfizetési hajlandóságot így már egy újabb tényező is befolyásolja (a kritikusok szerint: lerontja): a hozamok összevethetősége és az ebből fakadó ösztönzők az 'alternatív befektetésre' (adóelkerülésre) ösztönöznek. Ha a járulékfizetési kedvet a tőkefedezeti rendszer – a maga valós egyenlegeivel és hozamaival – nem tudta javítani, akkor erre az NDC sem lesz képes, hiszen az adózási fegyelmet sokkal nagyobb mértékben határozzák meg a múlt tapasztalatai és a teljes adóterhelés, mint a jövőre vonatkozó ígéretek. **(b)** A főként politikai reflexektől hajtott törvényhozó hatalom nem korlátozható hatékonyan, mivel nem áll felette senki, csak a választópolgár, aki sem nem elég tájékozott, sem nem elég involvált a politikai folyamatok ellenőrzéséhez. Ezt példázza a Bajnai-kormány döntése a nyugdíjas korba ért tagok visszalépésének lehetővé tételéről a magán nyugdíjpénztárakból a társadalombiztosításba 2009-ben.

Nyugdíj és gyermekvállalás

Napjainkban a gyermekek alacsony száma az a téma, ami leginkább nyugtalanítja az európai demográfusokat és közgazdászokat. Az Európai Unióban minden állam csökkenő népesedési tendenciákkal küzd, aminek, következtében az unió lakossága az előrejelzések szerint 2050-re 7 millió fővel csökken majd, miközben részesedése a világ össznépeségéből 21 százalékról 7 százalékra mérséklődik. Eközben 1950 és 2010 között megduplázódott, 2010 és 2050 között pedig a számítások szerint még egyszer megkétszereződik az eltartottak száma. Pontosabban azoké, akiket a társadalomnak el kellene tartania – ha lenne kellő számú aktív munkavállaló. Két eset lehetséges a felosztó kirovó típusú, tehát a nyugdíjakat az éppen aktuális befizetésekből finanszírozó rendszerben: vagy több járulékot fizetnek az európaiak, vagy csökkennek a nyugdíjak. Politikailag egyik megoldás sem igazán kivitelezhető, tehát a nyugdíjrendszerek működését kellene megváltoztatni.

A demográfiai öregedés két időtávon jelent koncentrált kihívást az Unióban: rövidebb távon a 2010-es, 2020-as években a baby boom-korosztályok (az '50-es években születettek) mennek nyugdíjba, hirtelen megnövelve a nyugdíjasok számát. Hosszabb távon, 2050 körül pedig az utóbbi két évtized alacsony születésszámai fokozzák az előreagedést. Mindemellett az előrejelzések a halandóság folyamatos csökkenését, az időskori élettartamok növekedését valószínűsítik, ami megrendíti a nyugdíjrendszereket.

A népességfogyás az adatok szerint együtt jár a jóléttel. Demográfiai statisztikák szerint ötven évvel ezelőtt még mindegyik európai országban 2,1 felett volt a termékenységi ráta, most azonban egyetlen államot sem találunk az öreg kontinensen, amely elérné ezt a szintet. A gyerekszám a gazdaság és a társadalom fejlődésével párhuzamosan mérséklődik. Németországban a termékenységi ráta a hatvanas években még 2,6 volt, míg mára az egyik legalacsonyabb Nyugat-Európában (1,36). De hasonló ívet ír le a többi európai ország görbéje is: 2005-ben az akkori 25 uniós tagállamnál 1,5-ös átlagráta regisztráltak, szemben a hatvanas évek elején mért 2,7-es értékkel.

A tradicionális társadalmakban évszázadokon keresztül a gyermekek gondoskodtak a megöregedett szüleikről, vagyis a fiatal generációk felnövekedve erőforrásokat csatornáztak vissza a már munkaképtelen szüleik számára. A modern felosztó-kirovó rendszerek lényege tulajdonképpen ugyanez, azzal a fontos különbséggel, hogy megszűnt a családi kapcsolat jelentősége a rendszerben. Ez azonban nem változtat azon a tényen, hogy minél több fiatal van a rendszerben, annál több erőforrást lehet az idősek rendelkezésére bocsátani. (Marján, 2008) A felosztó-kirovó rendszerek működése szempontjából meghatározó az aktív korú népesség számaránya és minősége. A munkaerőpiacon a versenyképesség záloga a humán tőkébe való befektetés, ezt azonban a nyugdíjrendszer és az egyéb juttatások egyáltalán nem ismerik el, illetve nem dotálják. Az intézményesült nyugdíjrendszer így az egyén számára szükségtelenné teszi a gyermekekbe történő befektetéseket. Hangsúlyozandó ugyanakkor, hogy a nyugdíjrendszerek visszametszésével, nagyvonalúságának csökkentésével, nem oldódik meg a probléma.

A társadalombiztosítás rendszere anyagilag jobb helyzetbe hozza a gyermektelen, vagy kevés gyermeket vállaló egyéneket azáltal, hogy több megtakarításra tesznek szert, magasabb a ledolgozott idejük és a nyugdíj kiszámításánál meghatározó végső jövedelmük. Így áll elő a helyzet, hogy bár a felosztó-kirovó rendszerek működése szempontjából meghatározó az aktív korú népesség számaránya és minősége, a krónikus népességfogyás a társadalombiztosítási rendszer eddigi működésének is „köszönhető”. A nyugdíjrendszer a demográfiai trendeknek nemcsak szenvedő alanya, de generálója is.

A fő gond, hogy a nyugdíjrendszer anélkül biztosítja a jogot az öregkori ellátásra, hogy világra jönnék-e azok a kellő létszámú, a kor színvonalán felnevelt utód nemzedékek, amelyeknek a munkából kiöregedettek majd jogigényüket benyújthatják. Sőt túl ezen, maga a rendszer még ellenérdekeltséget is teremt azáltal, hogy jóval magasabb nyugdíjjal jutalmazza azokat, akik nem vállalnak utódot, ily módon nem járulnak hozzá a rendszer fenntartásához. (Fekete, 2007)

A nyugdíjrendszerek a gyermekvállalás vonatkozásában fogolydilemma-típusú helyzetben vannak. A felosztó-kirovó rendszerek számára a gyerekek jelentik a potenciális erőforrást, mivel a következő generációk befizetései szolgálnak a mindenkori idősellátás forrásául. A társadalombiztosítási befizetések nagysága jelentős mértékben függ a termékenységtől, azaz a növekvő gyermekáldás növekvő megtérülést jelent a társadalombiztosítási nyugdíjrendszernek. Ugyanakkor a felosztó-kirovó nyugdíjrendszerek, valamint a saját időskorú biztonságukat és aktív pálya alatti fogyasztásukat maximalizálni kívánó egyének feltevése mellett a csökkenő gyerekszám szükségszerű. Amennyiben a felosztó-kirovó rendszer ellátásai függetlenednek az egyén által felnevelt gyermekek számától, abban az esetben az egyén aktív pálya alatti fogyasztása a gyerekszám minimalizálásával és a munkaerő kínálatának maximalizálásával érhető el. (Mészáros, 2005)

A társadalombiztosítás kialakításakor még természetes volt a kellő számú gyermek a családokban, ezért a 'szerződés' csak a pénzbeli és az időtartam-kötelezettségeket rögzítette, a munkaerő újratermelésének feltételét már nem. Megoldást az jelenthet, hogy csökkenteni kell a gyermeknevelés elmaradt hasznát (opportunity cost), és kevésbé kellene társadalmasítani, azaz „szétosztani” a gyermektelen lakosság körében az emberi tőkébe való egyéni befektetések eredményét. (azaz a gyermekvállalás hozadékát).

A modern társadalmakban a gyermek felnevelésének a költségei rendkívül magasak, és ezekből a költségekből arányosan sokkal nagyobb rész terheli a szülőket. Egy országnak pedig nem csak a gazdaság versenyképessége, hanem nyugdíjrendszer fenntarthatósága szempontjából is nélkülözhetetlen a képzett és rugalmas munkaerő. Hiszen köztudott, hogy akár a világ népességét, akár a fejlett országokon belüli népesedést vizsgáljuk, hasonló képet kapunk: ott születnek sokan, ahol a túlnépesedés eleve megoldhatatlan viszonyokat szül, és ott kevesen, ahol legjobbak a feltételek. A gazdag társadalmakon belül ugyanez a jelenség vált általánossá: gyorsan szaporodik az alacsony jövedelmű és képzettségű harmad, a felső harmad, pedig példátlanul kevés gyermeket vállal. Az alacsony jövedelműeknél a gyermek nettó anyagi nyereséget jelenthet szüleinek, a gyermekek felnevelésének a költségei számukra továbbra is alacsonyak, míg a széles körű szociális juttatások meghatározó jövedelemtranszfert eredményeznek. Ez az oka, hogy közöttük gyakran megmarad a magas termékenység, s nem hanyatlik a szülőknek a gyermekek iránti 'kereslete'. Mindenesetre az európai példa azt is mutatja, hogy azokban az országokban, ahol a női karrier és a gyerekvállalás összeegyeztethető, több gyermek születik.

A nyugdíjrendszerben a 'gyermekem' bevezetésére tett javaslatok szerint a nyugdíj megállapításakor el kell ismerni a humán tőkébe történő befektetést, azaz a nyugdíjas által maga helyett állított járulékfizetők számát és kitanítottságát. Kérdés, hogy ez hogyan történjen. Botos József és Botos Katalin a Pénzügyi Szemlében megjelent többrészes tanulmányában azt javasolja, hogy a nem túl távoli jövőben mindenki nyugdíja jelentős mértékben függjön képzett gyermekei számától. Azóta a Népesedési Kerekasztal is támogatta az elképzelést. Véleményük szerint rendkívül fontos, hogy olyan nyugdíjrendszer szülessen meg, amely hosszabb távon pozitívan hat vissza a gyermekvállalásra, de legalábbis nem bünteti azt. (Botos J. – Botos K. 2011–2012)

A 'gyermekem' beépítését a nyugdíjrendszerbe ugyanakkor többen, több oldalról kritizálják. Kérdéses, hogy az ilyen jellegű változás visszahatna-e a **gyermekvállalási hajlandóság** növelésére. Hiszen az emberek nem azért vállalnak gyermeket, hogy majd cserében 40 év múlva magasabb nyugdíjban részesüljenek, így a pozitív visszahatás is kérdéses. A termékenységi mutatók trendje csak kismértékben befolyásolható, mivel társadalmi, gazdasági struktúrákban gyökerezik és értékválasztáson alapszik. (Fehér, 2012) A szakirodalom viszont megegyezik abban, hogy a gyermekvállalást az olyan jogi és intézményi infrastruktúra képes hatékonyan ösztönözni, ami csökkenti az anyák munkaerőpiacon elszenvedett veszteségeit (rész munkaidő, távmunka, mindenki számára elérhető bölcsődei ellátás stb.).

Köztudott az is, hogy az '**output**' **minősége** nemcsak a szülő érdeme, hiszen az oktatás, legalábbis alap- és középfokon teljesen, felsőfokú képzéseknél pedig részben ingyenes. Adót a gyermektelenek is fizetnek, amelyekből számos olyan programot finanszíroz az állam, melyeknek a gyermekek és az ő szüleik a haszonélvezői úm. terhes gondozás, orvosi védőnői ellátás, szociálpolitikai kedvezmények, és a sor hosszan folytatható.

Jóllehet közpénzügyi szempontból indokolt lenne a kérdés társadalombiztosításon belüli kezelése, hiszen ha az aktív korú külföldön vállal munkát, abban az esetben a korábbi adókedvezmények és támogatások kútba esnek, a nyugdíj nagysága viszont a 'gyermekem' bevezetése esetén attól függne, hogy a gyermek vagy gyerekek Magyarországon fizetnek-e járulékot. Más kérdés, hogy ez alapján a javaslat nem EU-konform, hiszen szembe megy a munkaerő szabad áramlásával (EUSZ 45. cikk).

Nyilvánvaló, hogy egy ilyen szabályozás többé-kevésbé szimplifikált családmoddal dolgozna, de legalábbis nem lenne képes figyelembe venni a mai családi viszonyok sokféleségét (válás, újránházasodás, élettársi kapcsolat, házasságon kívül született gyermek). A rendkívül **sokféle élethelyzet** rengeteg szabályozási problémát indukálna. Egy ilyen nyugdíjbevezetése tovább növelné a TB kuszaságát, átláthatatlanságát, így az elgondolás kivitelezése rengeteg gyakorlati nehézséggel és komoly adminisztratív költségekkel is járna. (Mihályi, 2012)

Végül 2011-től jelentős **szja-kedvezményeket** vezettek be a kiskorú gyermekeket nevelő foglalkoztatottak számára. A családi adókedvezménnyel az állam elismerte a szülők gyermekneveléssel kapcsolatos ráfordításait, nyilvánította, hogy a gyermek vállalása és felnevelése a köz érdekében is végzett tevékenység. Ezzel jelentős lépés történt a ráfordítások költségként való elismerésének irányába, sokak szerint okafogyottá váltak a gyermekelem nyugdíjrendszerbe történő beépítésére megfogalmazott javaslok.

Többen felhívják a figyelmet arra, hogy a nyugdíjrendszer legnagyobb problémája a rossz adó- és járulékfizetési morál, és a gyermekelem bevezetése sem növelné az adó-, illetve járulékfizetési hajlandóságot.

A kritikai felvetések alapján a probléma kezelésére Matits Ágnes fogalmazta meg a legfrappánsabb javaslatot. Szerinte az adórendszeren belül viszonylag egyszerűen lehetne kezelni a kérdést. Erre egy kötelező 'megtakarítási adót' javasol, amely az 1+1 százalékos felajánláshoz lenne hasonló. Ezt az adót minden adófizetőre ki lehetne vetni, de mindenki jogosult lenne rendelkezni arról, hogy mire fordítsák. Az elképzelés szerint az adó felajánlható lenne nyugdíjas szülő(k) javára, közeli hozzátartozó(k) javára, de utalható lenne kiskorú személy számlájára vagy saját megtakarítási számlára is. Az adóhatóság évente egy alkalommal egyösszegben fizetné ki az összeget a rendelkezés szerinti személy számára. Ezzel minden adófizető, a saját élethelyzetének megfelelően maga dönthetné el, hogy kinek juttatná az összeget, és nem kéne bonyolult jogosultsági rendszereket létrehozni, működtetni. Politikai szempontból is fontos előnye, hogy általa többféle társadalmi preferencia támogatása is megvalósítható, és a javaslatnak, így nem lenne 'büntető' jellege egyik társadalmi réteg számára sem. (Matits, 2012)